

Jedną z tajemnic ewolucji człowieka są uwarunkowania, które skierowały hominidy na ścieżkę kulturowej transmisji wiedzy. Ponieważ większość śladów naszej ewolucji kulturowej, z wyjątkiem narzędzi, nie zachowała się w materiale kopalnym, nie mamy nadziei na jej zadowalające odtworzenie. Brak tej wiedzy możemy jednakże skompensować badaniami nad kulturą małp człekokształtnych, w szczególności szympansov i dzięki temu uzyskać wgląd w pierwociny kultury naszych wspólnych ewolucyjnych przodków.

Nasza wiedza o konserwatyźmie bądź elastyczności kulturowej transmisji wiedzy u szympansov jest dalece niepełna. Współczesna kultura człowieka zmienia się dzięki kumulacji wiedzy, co u społeczeństw post-industrialnych doprowadza do jej gwałtownych przeobrażeń w czasie kilku lat. Tymczasem technologie używane przez małpy człekokształtne, ale również najwcześniejszych przodków człowieka rozwijały się bardzo wolno. By oszacować tempo tego procesu niezbędne jest opracowanie 'memetycznego zegara', którego modelem może być tempo zmian kulturowych tradycji obserwowanych u szympansov. Użycie takiego zegara umożliwiłoby nam odtworzenie początkowych warunków ewolucji złożonej kultury człowieka.

Szympansy charakteryzują się dużą zmiennością tradycji kulturowych, zaznaczającą się nawet między sąsiadującymi populacjami. Wyróżniono również liczne wielkoobszarowe 'kompleksy kulturowe', takie jak 'kultura' rozbijania orzechów za pomocą kamieni w Afryce Zachodniej, dziurawienia termitier, czy też, w Afryce Centralnej, używanie maczug do rozbijania dziupli zamieszkałych przez pszczoły. W ciągu minionej dekady udokumentowałem wielkoobszarową homogenność kultury szympansov zamieszkujących obszar 50,000 km² znajdujący się w Demokratycznej Republice Kongo (DRC). Należy jednak pamiętać, że rozpowszechnienie tych tradycji może być determinowane nie tyle czynnikami kulturowymi, co zasobnością środowiska. Ponadto zawsze trzeba mieć na względzie rozdzielenie czynników genetycznych od kulturowych. Tym nie mniej badania terenowe prowadzone w Ugandzie umożliwiły wykazanie, że zachowania kulturowe szympansov są kształtowane przez zjawiska takie jak szybka wymiana kulturowa (cultural override), uprzednio uchodzące za typowo ludzkie.

Między szympanсами zamieszkującymi las Chinko w Republice Środkowoafrykańskiej (CAR) a szympanсами z Bili-Uéré z DRC dochodzi do wymiany genów. Biorąc pod uwagę jednorodność kulturową szympansov z DRC przewidujemy, że szympansy z Chinko powinny więc z nimi dzielić kluczowe elementy swoich zachowań kulturowych. Niemniej jednak środowisko Chinko jest znacznie suchsze niż w Bili-Uéré i bardziej przekształcone przez człowieka, co być może wpływa na zmianę kultury szympansov. Zamierzamy przeprowadzić badania terenowe mające na celu określenie znaczenia czynników kształtujących kulturę szympansov tego regionu, za pomocą realizacji następujących zadań badawczych:

1. Sporządzimy etogramy kultury materialnej szympansov z Chinko i porównamy je z etogramami innych populacji, by ustalić zależności między dzielącym je dystansem kulturowym i dystansem genetycznym.
2. Porównamy kulturę materialną co najmniej czterech społeczności szympansov we Wschodniej Republice Środkowoafrykańskiej (3 z nich oddalone są od siebie o około 100 km) by sprawdzić, czy odległość geograficzna i różnicowanie genetyczne prowadzi do wzrostu różnorodności kulturowej.
3. Zbadamy wpływ różnicowania siedlisk i oddziaływania człowieka na tradycje szympansov. Przewidujemy, że dostępność gatunków owadów wpłynie na wykorzystywanie przez szympansy narzędzi do żerowania na tych gatunkach. Zakładamy również, że struktura lasów, dostępność roślinności i antropopresja będą miały wpływ na umiejscowienie legowisk szympansov, w szczególności częstotliwość zakładania ich na ziemi, bądź wysokość posadowienia na drzewach.